

Date: 23rd December-2024

SHAXSIYAT PSIXOLOGIYASI VA UNING SHAKLLANISHI

Sitora Akbarovna Ikromova

Osiyo xalqaro universiteti Dotsenti (PhD)

Annatasiya: Shaxsiyat psixologiyasi insonning ichki dunyosi, uning xulq-atvori, qarorlar qabul qilish jarayonlari va ijtimoiy munosabatlari bilan bog‘liq muhim ilmiy sohadir. Shaxsiyat har bir insonning o‘ziga xos xususiyatlarini, individual xatti-harakatlarni va psixologik jarayonlarni ifodalaydi. Shaxsiyat shakllanishi esa insonning hayot davomida o‘zgaruvchan va rivojlanayotgan jarayondir. Bu jarayonning asosiy omillari genetik meros, atrof-muhit, tarbiya va ijtimoiy o‘zaro munosabatlardir. Shaxsiyat psixologiyasi, shuningdek, shaxsning qanday qilib o‘zini anglayotgani, o‘z qadr-qimmatini, hissiy holatini va ijtimoiy aloqalarini qanday tashkil qilishi kabi masalalarni o‘rganadi. Ushbu maqolada shaxsiyat psixologiyasining mohiyati, uning shakllanishi jarayonlari va bu jarayonda psixologik omillarning o‘rni tahlil qilinadi.

Kalit so‘zlar: shaxsiyat, psixologiya, shaxsiyatning shakllanishi, xulq-atvor, ichki dunyo, psixologik rivojlanish, tarbiya, ijtimoiy aloqalar.

Kirish:

Shaxsiyat psixologiyasi inson psixikasining muhim bir sohasi bo‘lib, u har bir shaxsning individual xususiyatlarini, uning xulq-atvorini, qaror qabul qilishini va ijtimoiy munosabatlarni tashkil etishda qanday psixologik jarayonlar ishlashini tushunishga yordam beradi. Shaxsiyatning shakllanishi esa insonning hayotidagi eng muhim va murakkab jarayonlardan biridir. Shaxsiyatning rivojlanishi genetik omillar, atrof-muhit, oila, tarbiya va jamiyat tomonidan boshqariladi. Psixologlar va ilmiy ishchilar shaxsiyatni nafaqat ijtimoiy va madaniy omillar bilan, balki psixologik jarayonlar va ichki motivatsiya bilan bog‘liq ravishda o‘rganadilar. Shaxsiyatning shakllanishi va rivojlanishi psixologiyada davomli jarayon sifatida ko‘riladi, u insonning turli yosh davrlarida turlicha namoyon bo‘ladi.

Asosiy qism:

Shaxsiyatning psixologik shakllanishi jarayoni bir qancha omillar va ta’sirlar natijasida rivojlanadi. Genetik faktorlar, ya’ni irsiyat, shaxsiyatning boshlang‘ich shakllanishiga ta’sir ko‘rsatadi. Shaxsiyatni shakllantiruvchi birinchi omil bu o‘zgarimas va biologik omillardir. Masalan, bolalar genetik jihatdan o‘zlarining xususiyatlariga ega bo‘lishadi, bu xususiyatlar o‘zgarishsiz qoladi. Ammo, ayni paytda, shaxsiyatning shakllanishiga atrof-muhit, oilaviy tarbiya, ta’lim va jamiyat ta’siri ham juda katta. Bu omillar, o‘z navbatida, shaxsiyatni rivojlantirishda va uning psixologik jihatlarini aniqlashda muhim rol o‘ynaydi.

Shaxsiyat psixologiyasi sohasida turli nazariyalar mavjud. Masalan, Freydning psixoanalitik nazariyasi shaxsiyatning shakllanishi va rivojlanishini ongsiz jarayonlar, erkak va ayol o‘rtasidagi munosabatlar va turli rivojlanish bosqichlariga bog‘liq deb

Date: 23rd December-2024

tushuntiradi. Freydning fikriga ko'ra, shaxsiyatning asosiy tarkibiy qismlari id, ego va super-ego bo'lib, ular insonning psixologik jarayonlarini va xulq-atvorini belgilaydi. Shaxsiyat shakllanishi jarayonida o'zaro bog'langan bu uch element insonning ichki dunyosini tashkil etadi va uning ijtimoiy muhit bilan o'zaro aloqalarini aniqlaydi.

Bundan tashqari, Eriksonga ko'ra, shaxsiyatning shakllanishi 8 bosqichdan iborat bo'lib, har bir bosqichda inson ijtimoiy va ruhiy muammolarga duch keladi. Har bir bosqichda yuzaga kelgan konfliktlar shaxsiyatning o'sishiga yoki to'xtab qolishiga olib kelishi mumkin. Shaxsiyatni shakllantiruvchi boshqa muhim omil esa ota-onaning tarbiyasi va bola bilan bo'lgan aloqalaridir. Oila, bolaga mustahkam hissiy qo'llab-quvvatlash, ehtiyojlarni qondirish va ijtimoiy qoidalarga rioya qilishni o'rgatishda juda muhim rol o'ynaydi.

Shaxsiyatning shakllanishida muhim rol o'ynaydigan omil bu ijtimoiy aloqalar va jamiyat ta'siridir. Insonning ijtimoiy hayoti, ya'ni do'stlar, oila, ish joyi, jamiyatdagi o'rnining shaxsiyatini shakllantirishda katta ahamiyatga ega. Ijtimoiy rollar va ular bilan bog'liq bo'lgan me'yorlar, qadriyatlar va intilishlar shaxsiyatni shakllantiradi. Odamlar o'zlarining ijtimoiy guruhlariga qaysi xususiyatlarga ega bo'lishlari kerakligini anglash orqali o'z shaxsiyatlarini shakllantiradilar. Bu ijtimoiy o'zaro ta'sirlar shaxsiyatning rivojlanishida ham davom etadi va uni murakkablashtiradi.

Kognitiv rivojlanish nazariyasi ham shaxsiyat shakllanishida muhim ahamiyatga ega. Piaget va Vygotskiyning rivojlanish nazariyalariga ko'ra, shaxsiyatning shakllanishi faqat biologik rivojlanishga bog'liq emas, balki aqliy rivojlanishga ham aloqadordir. Piaget, masalan, bola o'zining psixologik va kognitiv salohiyatini rivojlantirgan sari, o'zini anglash va ijtimoiy muhit bilan aloqada bo'lishda yaxshilanishlarni ko'rsatadi. Shu bilan birga, Vygotskiy shaxsiyatni ijtimoiy o'zaro aloqalar va madaniy ta'sirlar orqali shakllanishini ta'kidlagan.

Shaxsiyatning shakllanishiga ta'sir qiluvchi yana bir omil — bu madaniyat va uning qadriyatlari. Madaniyatning o'ziga xos qoidalari, ijtimoiy rollar va qadriyatlar shaxsiyatni shakllantiradi. Shaxsiyatning shakllanishi jarayoni jamiyatning ijtimoiy me'yorlari bilan chambarchas bog'liqdir. Shaxsiyatning ijtimoiy muhitga moslashishi va o'zini ifodalashda madaniyatning o'rnining katta.

Xulosa:

Shaxsiyat psixologiyasi insonning ichki dunyosini, uning xulq-atvorini va psixologik jarayonlarini tushunishdagi eng muhim sohalardan biridir. Shaxsiyat shakllanishi jarayoni murakkab va ko'p omillarga bog'liq bo'lib, genetik faktorlar, atrof-muhit, oila tarbiyasi, ijtimoiy aloqalar, madaniyat va ta'lim kabi omillar birgalikda insonning shaxsiyatini shakllantiradi. Psixologik rivojlanishning turli nazariyalari shaxsiyatni tushunish va uning shakllanishini yaxshiroq anglashga yordam beradi. Shaxsiyat psixologiyasini o'rganish, insonning o'zini anglashiga, boshqalar bilan samarali munosabatlar o'rnatishiga va jamiyatdagi o'rnini va rolini tushunishga yordam beradi. Shaxsiyat shakllanishining har bir bosqichi hayotdagi muhim qarorlar va muvaffaqiyatlarga ta'sir ko'rsatadi.

Date: 23rd December-2024

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. qizi Fattullayeva, M. M. (2024). O 'QUVCHILARNI BADIY USLUBDAGI MATNLARNI YARATISHGA O 'RGATISH. PEDAGOG, 7(5), 653-663.
2. Fattullayeva, M. M. (2024). O 'QUVCHILARNING KOMMUNIKATIV KOMPETENSIYALARINI SHAKLLANTIRISHDA ERTAKLAR O 'QITISHNING NAZARIY VA METODIK ASOSLARI. PEDAGOG, 7(4), 243-248.
3. Fatullayeva, M., & Raxmatova, G. (2024). TANLOVLARNING MAZMUNI VA ULARNI TASHKIL QILISH USULLARI. Modern Science and Research, 3(11), 551-556.
4. Ситора, И. А. (2024). РАЗВИТИЕ СОЗНАНИЯ И ОБУЧЕНИЕ СТУДЕНТОВ ПОНЯТИЯМ БЕССОЗНАТЕЛЬНОГО. Multidisciplinary Journal of Science and Technology, 4(3), 157-163.
5. Ikromova, S. A. (2022). MILLIY VA DINIY QADRIYATLARNING INSON TARBIYASIDAGI O'RNI. Экономика и социум, (12-2 (103)), 675-678.
6. Akbarovna, I. S. (2023). THE DEVELOPMENT OF CONSCIOUSNESS AND THE TEACHING OF CONCEPTS OF THE UNCONSCIOUS TO STUDENTS. TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN, 1(5), 107-114.
7. Akbarovna, I. S. (2024). PEDAGOGIK MAHORAT ASOSLARINI O'ZLASHTIRISH. Multidisciplinary Journal of Science and Technology, 4(3), 888-893.
8. Akbarovna, I. S. (2024). МАТЕМАТИК TUSHUNCHALARNI SHAKLLANISHINING AHAMIYATI. Multidisciplinary Journal of Science and Technology, 4(3), 900-905.
9. Akbarovna, I. S. (2023). MILLIY HARAKATLI O'YINLARNING BOLALAR TARBIYASIDAGI IJTIMOY-PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI.
10. Akbarovna, I. S. (2024). THE IMPORTANCE OF FORMING MATHEMATICAL CONCEPTS. Multidisciplinary Journal of Science and Technology, 4(3), 912-917.
11. Ikromova, S. (2023). INTERPRETATION OF THE PSYCHOLOGICAL SAFETY FACTOR IN RELATION TO DESTRUCTIVE INFORMATION IN ADOLESCENTS. Modern Science and Research, 2(9), 390-394.
12. Akbarovna, I. S. (2023). O'smirlarda destruktiv axborotlarga nisbatan mafkuraviy immunitet shakllantirish.
13. Икромова, С. А. (2024). ЭТАПЫ ПСИХОЛОГИЧЕСКОЙ КОНСУЛЬТАЦИИ. Multidisciplinary Journal of Science and Technology, 4(3), 875-881.
14. Akbarovna, I. S. (2024). PSIXOLOGIK XIZMAT ASOSLARI. PSIXOLOGIYA VA SOTSIOLOGIYA ILMIY JURNALI, 2(4), 54-60.
15. Ikromova, S. A. (2024). BASICS OF PSYCHOLOGICAL SERVICES. PEDAGOG, 7(5), 670-676.
16. Akbarovna, I. S. (2024). PSIXOLOGIK MASLAHAT BOSQICHLARI. Multidisciplinary Journal of Science and Technology, 4(3), 860-866.
17. Akbarovna, I. S. (2023). Adolescence during Destructive Behavior Appearances the Problem Learning Condition. Intersections of Faith and Culture: American Journal of Religious and Cultural Studies (2993-2599), 1(9), 105-109.

Date: 23rd December-2024

18. Akbarovna, I. S. (2023). Study of the Formation of Ideological Immunity By Foreign and Russian Researchers. American Journal of Public Diplomacy and International Studies (2993-2157), 1(9), 235-239.
19. Ikromova, S. A. (2023). Formation of Ideological Immunity to Destructive Information. Intersections of Faith and Culture: American Journal of Religious and Cultural Studies (2993-2599), 1(9), 50-54.
20. Ikromova, S. A. (2023). SHAXS OG 'ISHGAN XULQINING KO 'RINISHLARI VA DESTRUKTIV AXBOROTLARNING KO 'RINISHLARI. Educational Research in Universal Sciences, 2(11), 528-532.
21. Икромова, С. А. (2023). ФАКТОРЫ ФОРМИРОВАНИЯ ИММУНИТЕТА К ДЕСТРУКТИВНЫМ ИДЕЯМ У ПОДРОСТКОВ. European research, (3 (81)), 47-49.
22. Akbarovna, I. S. (2023). NEUROPHYSIOLOGY BASIS OF HORMONES. TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN, 1(5), 68-77.
23. Akbarovna, I. S. (2024). THE IMPORTANCE OF PEDAGOGICAL MANAGEMENT IN EDUCATION. PSIXOLOGIYA VA SOTSIOLOGIYA ILMIIY JURNALI, 2(4), 40-46.
24. Akbarovna, I. S. (2024). STAGES OF PSYCHOLOGICAL CONSULTATION. PEDAGOG, 7(4), 328-334.
25. Akbarovna, I. S. (2023). RESEARCH METHODS OF YOUTH PSYCHOLOGY. International Multidisciplinary Journal for Research & Development, 10(12).
26. Akbarovna, I. S. (2023). SOCIO-PSYCHOLOGICAL FACTORS OF BEHAVIOR FORMATION IN ADOLESCENTS. TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN, 1(5), 184-191.
27. Akbarovna, I. S. (2023). NEGATIVE AND POSITIVE CHANGES IN ADOLESCENT BEHAVIOR. TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN, 1(5), 192-197.
28. Akbarovna, I. S. (2023). Destruktiv axborotlarga nisbatan mafkuraviy immunitet shakllantirish ijtimoiy muammo sifatida. Barqaror Taraqqiyot va Rivojlanish Tamoyillari, 1(6), 26-29.
29. Akbarovna, I. S. (2023). YOSHLARDA DESTRUKTIV G'OYALARGA QARSHI IMMUNITET HOSIL QILISH OMILLARI.
30. Akbarovna, I. S. (2023). TALABA YOSHLARDA MAFKURA TUSHUNCHASI VA MAFKURAVIY IMMUNITETNI SHAKLLANTIRISH.
31. Ikromova, S. A. (2023). Cognitive processes and their description in psychology. TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN, 1(5), 115-133.
32. Akbarovna, I. S. (2024, April). BOSHLANG'ICH SINFLARDA SINFDAN TASHQARI MASHG 'ULOTLAR. In International conference on multidisciplinary science (Vol. 2, No. 4, pp. 27-32).
33. Akbarovna, I. S. (2024, April). BOSHLANG'ICH TA'LIMDA TA'LIM MASALASI. In International conference on multidisciplinary science (Vol. 2, No. 4, pp. 21-26).

Date: 23rd December-2024

34. Ikromova, S. A. (2023). FACTORS IN THE DEVELOPMENT OF IMMUNITY TO DESTRUCTIVE IDEAS IN ADOLESCENTS. *Innovation in Science, Education and Technology*.
35. Ikromova, S. (2023). Formation of ideological immunity to destructive information in teenagers. *Modern science and research*, 2(5), 1009-1014.
36. Ikromova, S. (2023). CONCEPT OF IDEOLOGY AND FORMATION OF IDEOLOGICAL IMMUNITY IN YOUTH STUDENTS. *Modern Science and Research*, 2(6), 1223-1226.
37. Ikromova, S. (2024). PEDAGOGIK TEXNOLOGIYA SHAKLLARI VA MAZMUNI. *Multidisciplinary Journal of Science and Technology*, 4(3), 918-924.
38. Akbarovna, I. S. (2023). Formation of Ideological Immunity to Destructive Information in Adolescents. *American Journal of Public Diplomacy and International Studies* (2993-2157), 1(10), 119-122.
39. Akbarovna, I. S. (2024). THE IMPORTANCE OF COMPARATIVE PEDAGOGY IN PRESCHOOL EDUCATION. *MASTERS*, 2(8), 22-27.
40. Akbarovna, I. S. (2024). O'QITUVCHINING KASBIY MALAKALARI. *MASTERS*, 2(8), 15-21.
41. Akbarovna, I. S. (2024). ЗНАЧЕНИЕ СРАВНИТЕЛЬНОЙ ПЕДАГОГИКИ В ДОШКОЛЬНОМ ОБРАЗОВАНИИ. *PSIXOLOGIYA VA SOTSIOLOGIYA ILMIY JURNALI*, 2(7), 14-20.
42. Akbarovna, I. S. (2024). ПРОФЕССИОНАЛЬНЫЕ НАВЫКИ УЧИТЕЛЯ. *PSIXOLOGIYA VA SOTSIOLOGIYA ILMIY JURNALI*, 2(7), 7-13.
43. Akbarovna, I. S. (2024). PROFESSIONAL SKILLS OF THE TEACHER. *WORLD OF SCIENCE*, 7(8), 1-7.
44. Akbarovna, I. S. (2024). МАКТАБГАЧА ТА'ЛИМДА Qiyosiy PEDAGOGIKANING AHAMIYATI. *WORLD OF SCIENCE*, 7(8), 8-13.
45. Akbarovna, I. S. (2024). SPORT O 'YINLARI REJASI ORQALI SOG 'LOM TURMUSH TARZINI SHAKLLANTIRISHNING PSIXOLOGIK OMILLAR. *MASTERS*, 2(5), 91-97.
46. Akbarovna, I. S. (2024). A HEALTHY FAMILY ENVIRONMENT AS A SOCIAL FACTOR IN PREPARING YOUNG PEOPLE FOR FAMILY LIFE. *WORLD OF SCIENCE*, 7(5), 529-535.
47. Akbarovna, I. S. (2024). ЗДОРОВАЯ СЕМЕЙНАЯ СРЕДА КАК СОЦИАЛЬНЫЙ ФАКТОР ПОДГОТОВКИ МОЛОДЕЖИ К СЕМЕЙНОЙ ЖИЗНИ. *MASTERS*, 2(5), 98-104.
48. Ikromova, S. (2024). FORMS AND CONTENT OF PEDAGOGICAL TECHNOLOGY. *Multidisciplinary Journal of Science and Technology*, 4(3), 933-939.
49. Akbarovna, I. S. (2024). MASTERING THE BASICS OF PEDAGOGICAL SKILLS. *Multidisciplinary Journal of Science and Technology*, 4(3), 882-887.

Date: 23rd December-2024

50. Akbarovna, I. S. (2024). ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ФАКТОРЫ ФОРМИРОВАНИЯ ЗДОРОВОГО ОБРАЗА ЖИЗНИ ЧЕРЕЗ ПЛАН СПОРТИВНЫХ ИГР. WORLD OF SCIENCE, 7(5), 521-528.
51. Akbarovna, I. S. (2024). SPORTCHILAR FAOLIYATINI O'RGANISHNING UMUMIY PSIXOLOGIK USULLARI. WORLD OF SCIENCE, 7(5), 536-543.
52. Akbarovna, I. S. (2024). PROCEDURE FOR CREATING PSYCHOLOGICAL TEST PROGRAMS. PEDAGOG, 7(6), 153-159.
53. Икромова, С. (2024). ФОРМЫ И СОДЕРЖАНИЕ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ТЕХНОЛОГИИ. Multidisciplinary Journal of Science and Technology, 4(3), 925-932.
54. Икромова, С. А. (2024). ОСВОЕНИЕ ОСНОВ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ НАВЫКОВ. Multidisciplinary Journal of Science and Technology, 4(3), 894-899.
55. Икромова, С. А. (2024). ВАЖНОСТЬ ФОРМИРОВАНИЯ МАТЕМАТИЧЕСКИХ ПОНЯТИЙ. Multidisciplinary Journal of Science and Technology, 4(3), 906-911.
56. Икромова, С. А. (2023). O'SMIRLARDA DESTRUKTIV AXBOROTLARGA NISBATAN MAFKURAVIY IMMUNITET HOSIL VO'LISHINING O'ZIGA XOS PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI: Ikromova Sitara Akbarovna Osiyo xalqaro universiteti assistenti. Образование и инновационные исследования международный научно-методический журнал, (10), 333-336.
57. Ikromova, S., & Ziyodullayeva, M. (2024). DEVIANT XULQ-ATVOR. Modern Science and Research, 3(11), 576-579.
58. Икромова, С., & Джумаева, Ф. (2024). ОРИЕНТИРЫ ОБРАЗОВАНИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ И В ДРУГИХ СТРАНАХ. Modern Science and Research, 3(11), 540-546.
59. Икромова, С. А. (2024). ОСНОВЫ ПСИХОЛОГИЧЕСКОЙ СЛУЖБЫ. PSIXOLOGIYA VA SOTSIOLOGIYA ILMIY JURNALI, 2(4), 47-53.
60. Haqqulova, D. (2024). ADABIYOTSHUNOS OLIM ABDURAHMON GO 'ZALNING TADQIQOTLARI XUSUSIDA. PEDAGOG, 7(5), 548-555.
61. Haqqulova, D. (2024). ABDURAHMON GO 'ZAL-YASSAVIYSHUNOS. PEDAGOG, 7(6), 8-15.
62. HAQQULOVA, D. (2023). BADIYLIK MASALALARI TADQIQIDA OLIM MAHORATI. Наука и технология в современном мире, 2(5), 5-11.
63. Jalolov, T. S. (2023). MATH MODULES IN C++ PROGRAMMING LANGUAGE. Journal of Universal Science Research, 1(12), 834-838.

